

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH DIDAKTIK

Fritidsläsning

En enkätundersökning om
läsvanor i skolår fyra

Susanne Madison
Anna Staf

Uppsats:	15 hp
Kurs:	PDGX 62 Examensarbete med utvecklingsinriktning
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2010
Handledare:	Katarina Cederlund och Anne Dragemark Oscarson
Examinator:	Mikael Nilsson
Rapport nr:	VT10-2611-07-PDGX62

Abstract

Uppsats:	15 hp
Kurs:	PDGX 62 Examensarbete med utvecklingsinriktning
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2010
Handledare:	Katarina Cederlund och Anne Dragemark Oscarson
Examinator:	Mikael Nilsson
Rapport nr:	VT10-2611-07-PDGX62
Nyckelord:	fritidsläsning, bokslukare, literacy, genus

Syfte

Syftet med undersökningen var att få en bild av flickors och pojkars läsvanor i skolår fyra på fritiden. Frågeställningarna var: Hur ofta läser eleverna på sin fritid? Vad läser eleverna på sin fritid? Finns det någon skillnad mellan flickornas och pojkarnas läsning?

Teori

Tiden i skolan räcker inte alltid till för att bli en duktig läsare, utan eleverna måste även läsa på sin fritid. Genom att ta del av elevernas egna läspreferenser och använda den kunskapen kan undervisningen utvecklas och anpassas för att tillmötesgå elevernas egna intressen och behov. Detta i sin tur kan leda till ett ökat läsintresse på fritiden.

Metod

Den metod som bäst svarade mot syftet och frågeställningarna var en kvantitativ enkätundersökning. Undersökningen genomfördes på fyra 0-6 skolor. Totalt svarade 51 flickor och 54 pojkar på enkäten. Svaren räknades om i procent och sammanställdes i diagram för redovisning och avläsning. I analysen jämfördes vad informanterna läste, hur ofta de läste och eventuella skillnader mellan könen.

Resultat

Resultaten visade att kapitelböcker och textremsan på tv/dvd/video samt text-tv är de lässtoff som informanterna läste oftast. Cirka 20 % av informanterna läste kapitelböcker varje dag och räknades till bokslukare. Hälften av eleverna svarade att de sällan läste kapitelböcker och textremsan på tv/dvd/video samt text-tv. Flickorna valde oftare än pojkarna att läsa kapitelböcker, bilderböcker, tidskrifter samt digitala texter. Pojkarna å andra sidan läste oftare faktaböcker, textremsan och dags - och kvällstidningar.

Innehållsförteckning

Bakgrund	1
Syfte och frågeställningar	3
Litteraturgenomgång	4
Historisk bakgrund	4
Nuvarande styrdokument - Lpo 94	5
Literacy och nya läsarter	6
Bokslukarna, bokslukaråldern eller slukaråldern	7
Elevernas läsning	8
Flickors och pojkars läsning	9
Sammanfattning	10
Metod	11
Urval	12
Genomförande	12
Databearbetning	12
Reliabilitet och validitet.....	13
Etiska överväganden	14
Resultatredovisning	15
Sammanfattning.....	22
Diskussion och avslutande reflektioner	23
Metoddiskussion	23
Resultatdiskussion	23
Hur ofta läser eleverna på sin fritid?.....	23
Vad läser eleverna på sin fritid?.....	24
Finns det någon skillnad mellan flickors och pojkars läsning?	25
Relevans för läraryrket	27
Förslag till fortsatt forskning	28
Avslutande ord	28
Referenser	29
Bilagor	32

Bakgrund

I vårt arbete som lärare i svenska och svenska som andraspråk i skolår fyra så arbetar vi mycket med läsning. Vårt ansvar i skolan är att få eleverna att känna läslust så de blir motiverade att läsa olika slags texter både i skolan och på fritiden. Vi har som lärare kunskap om det lässtoff våra elever möter i skolan och hur mycket de läser hos oss. Men vi vet inte vad och hur ofta de läser på sin fritid. Det känns viktigt för oss att känna till elevernas läspreferenser och veta ungefär hur mycket tid de ägnar sig åt att läsa. Genom att undersöka vad eleverna väljer att läsa av egen fri vilja, kan vi se vad de läser och sedan anknyta det till vår undervisning.

Våra elever vet att läsning är viktigt och nödvändigt, men att tiden i skolan inte är tillräcklig för de ska bli duktiga läsare är kanske inte så självklart för dem. Läsforskaren Lundberg säger att eleverna måste läsa mycket på sin fritid. Tiden i skolan räcker inte till att utveckla läsningen till en färdighet. ”Läsningen är väsentliga delar en färdighet. Och för att en färdighet ska kunna utvecklas krävs stora doser av övning” (Lundberg & Herrlin, 2005, s.16). Han nämner vidare att det krävs minst 5000 timmar för att bli bra på att till exempel spela något instrument, utföra någon sportaktivitet eller att läsa. Chambers (1985) poängterar också att det litterära läsandet är en tidskrävande aktivitet som kräver mycket koncentration.

Skolverket har summerat och kommenterat flera läsundersökningar. Två av dessa större internationella läsundersökningar, PIRLS 2001 (Skolverket, 2003) och PIRLS 2006 (Skolverket, 2007a) är gjorda på elever i samma ålder som den grupp undersökningen tänker kartlägga. Sverige har deltagit båda gångerna och undersökningarna är gjorda på elever i skolår tre och fyra. PIRLS står för Progress in International Reading Literacy Studie, och är gjorda av The International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). Ett av målen med PIRLS är att jämföra läsförmågan över tid och dels kunna göra jämförelser mellan elevernas läsresultat i olika länder. Här finns också redovisat elevernas läspreferenser på fritiden. ”De olika aspekterna av elevernas tidiga läsförmåga, attityd till läsning och läspreferenser på fritiden samvarierar oftast tydligt med vilket läsprovresultat de når” (Skolverket, 2007a, s.69). Det tolkar vi som att vi som lärare måste se till att eleverna övas regelbundet i en stimulerande läsmiljö under hela grundskoletiden. Den här miljön är inte alltid tillgänglig för alla och enligt Chambers (1985) är det bara i skolan som de flesta elever kan få den tiden och den miljö som stimulerar och uppmuntrar elever till läsning .

Skolverket (2008) talar om att eleverna idag har genom ökad teknik i samhället och hemmet, tillgång till texter via internetuppkoppling. Vi vet att vi har elever som sms:ar, chattar, bloggar och skapar webbplatser där ord, bild, film och musik använts enskilt eller tillsammans. Däremot vet vi inte i vilken utsträckning de gör det. Lundberg och Herrlin (Lundberg & Herrlin, 2005) menar att en del av det linjära läsandet har ersatts av kortare texter, bilder och information. De påpekar också att andelen bokslukare tycks minska, särskilt bland pojkar. ”De läser visserligen anvisningar, serier, på dataspel och textremsor på tv. Men risken är att den typen av läsning inte alls räcker till för att de ska nå den läsfärdighetsnivå som är nödvändig” (Lundberg & Herrlin, 2005, s.17). Alltså den läsfärdighetsnivå som krävs för att klara av samhället och arbetslivet idag. Vi vill, utifrån det som Lundberg och Herrlin säger, undersöka om våra elever läser kortare texter och även se om det finns en skillnad mellan flickornas och pojkarnas läsning i det här avseendet.

Skolorna i kommunen där vi arbetar är uppdelad i tre skolområden. Eleverna på vår skola och ytterligare tre andra skolor ingår i skolområde Öst. Efter skolår sex kommer de här eleverna till en gemensam 7-9-skola. På den skolan brukar specialpedagogen tillsammans med ämneslärarna i svenska göra ett standardiserat diagnostiskt läs- och skrivprov, DLS. Det görs under höstterminen på alla de elever som börjar år sju. DLS-proven är gjorda av Birgitta Järpsten (2002) och består av fyra delar: rättstavning, ordförståelse, läshastighet och läsförståelse. De är utformade för skolår sju till och med år ett på gymnasiet. Den ansvariga specialpedagogen på skolan har undersökt elevernas läsning och redogjort resultaten i sitt examensarbete. Hon har funnit att framförallt läsförståelsen har sjunkit och blivit sämre år för år hos eleverna som kommer från områdets alla skolor. Vidare har hon inte funnit så stora skillnader mellan flickornas och pojkarnas läsförmåga (Fredriksson, 2005). Eftersom hennes undersökning visar att elevernas läsförståelse blivit sämre, vill vi studera hur elevernas fritidsläsning ser ut. Om vi har mer kunskap om deras läsning på ett tidigare stadium kan vi kanske förebygga att resultaten i läsförståelse i skolår sju blir sämre för varje år.

I skolår fyra brukar den formella läsinläringen vara avslutad för de allra flesta av eleverna. Många av eleverna klarar alltså av att koda av olika slags texter och de kan därmed välja mer fritt av olika lästoff och läsa så mycket eller litet de vill på sin fritid. Enligt Johnsson-Smaragdi och Jönsson, (2002) är det mycket viktigt att barn i åldrarna 9-12 år stimuleras till att läsa mycket, efter det avtar oftast läsintresset. Genom en lustfylld undervisning som tar fasta på elevernas nyfikenhet, motivation och intressen kan vi kanske påverka dem att de vill läsa mycket både i skolan och på sin fritid.

Syfte och frågeställningar

Syftet med undersökningen är att få en bild av flickors och pojkars läsvanor i skolår fyra på fritiden. För att få reda på hur dessa 10-åringars fritidsläsning i ett avgränsat skolområde ser ut ställs följande frågor:

- Hur ofta läser eleverna på sin fritid?
- Vad läser eleverna på sin fritid?
- Finns det någon skillnad mellan flickornas och pojkarnas läsning?

Litteraturgenomgång

I litteraturgenomgången redogörs det för den litteratur och forskning som valts gällande barns fritidsläsning i 10-årsåldern. Först ges en kort historisk tillbakablick för att visa hur ansvaret för barnens läskunnighet från början låg hos föräldrarna, för att sedan övergå till att alltmer bli skolans ansvar. Begreppen fri läsning och upplevelseläsning nämns först i läroplanen 1969. Därefter beskrivs innehållet i grundskolans styrdokument. Vidare så redogörs det för begreppen *literacy*, nya läsarter och bokslukare. Till genomgången hör också elevernas läsning samt flickors och pojkars läsning. I slutet görs en sammanfattning om vad litteratur och forskning säger om barns fritidsläsning i 10-årsåldern.

Historisk bakgrund

På regeringens uppdrag skrev den didaktiske och pedagogiske tänkaren Comenius (1592-1670) didaktiska skrifter för Sverige för att bygga upp den svenska folkundervisningen (Kroksmark, 1989). I 1686 års kyrkolag ålade Karl XI att alla barn skulle lära sig att läsa. Det var föräldrarnas uppgift att lära sina barn att läsa och kunde inte de, så var det klockarens uppgift menar Friman, Henschen, Högberg, Silvén-Garnet, Söderlind (1985, s.12-17) i kapitlet "Ljus och bildning tidens lösen är". År 1723 infördes en undervisningsplikt och det var föräldrarna som skulle sörja för att barnen fick sin undervisning (Thoursie, 1994). Det var katekesen och psalmboken som var det centrala och som skulle kunna läsas utantill. Folket lärde sig att läsa och redan i början av 1700-talet kunde nästan alla barn läsa. Vid 1800-talets mitt kunde hela 90 % av befolkningen läsa (Friman, m.fl., 1985). Folkskolan hade genomförts 1842 och tagit över ansvaret för läsundervisningen. I och med samhällsförändringarna från bondesamhälle till ett industrisamhälle krävdes mer och andra kunskaper än tidigare (Skolverket, 2007b).

I mitten och slutet av 1800-talet infördes de första läroböckerna. De stod för en dramatisk förändring av informationsutbudet. Med dem kom nya krav på läsförmågan (Säljö, 2000). I början av 1900-talet började man diskutera en reformering av skolan. Behovet av god litteratur betonades. Nu blev det viktigt med ett meningsfullt och intressant innehåll. En grundläggande tanke från 1950-talet och några årtionden framåt var att all läsinläring skulle ske i skolan. Barnet kunde lära sig på fel sätt om det skedde utanför skolan (Skolverket, 2007b).

I kursplanen i svenska i Lgr-69, står det att eleverna skulle få ta del av fri läsning och upplevelseläsning. Det blev också viktigare att eleverna fick arbeta med förståelsen av det lästa. År 1970 deltog Sverige för första gången i en internationell läsundersökning, IEA. Undersökningen mätte läsförståelse, attityder till modersmålsämnet samt läsning. Den undersökta åldersgruppen var 10-14 år. Det visade sig att de svenska tioåringarna hade bäst resultat bland de 13 deltagande länderna. Däremot hade de det lägsta intresset för litteratur. Ett tydligt samband mellan elevernas sociala bakgrund och resultat förklarade skillnaderna i resultaten, både hos enskilda elever och hos skolor. I kursplanen i svenska i Lgr-80 var kravet på läsförmåga högre ställt än i tidigare läroplaner (Skolverket, 2007b). Utvecklingen mot högre krav i läsning har fortsatt. Säljö (2000), betonar att kraven på läs- och skrivfärdigheter har höjts under det senaste århundradet. Även i framtiden kommer den informationsteknik som omger oss att ställa allt högre krav på avancerad läs- och skrivkunnighet. Skrivandet har genom historien inte varit något krav som gällt gemene man, men kommer i framtiden krävas av allt fler människor som har sådana arbetsuppgifter, där skrivande och dokumentation ingår.

Nuvarande styrdokument - Lpo 94

I kursplanen i svenska i den senaste läroplanen för grundskolan, Lpo 94 (Utbildningsdepartementet, 1994) står det att svenskämnet centrala begrepp är språk och litteratur och de skall behandlas som en helhet (Skolverket, 2000a). Texter behöver inte alltid läsas utan kan även upplevas med ögat och örat i olika former, som film och teater. Detta ingår i svenskämnet som ett vidgat textbegrepp (Skolverket, 2000b). I kursplanen i svenska står det om vad som omfattar det vidgade textbegreppet. ”Utbildningen i ämnet svenska syftar till att ge eleverna möjligheter att använda och utveckla sin förmåga att tala, lyssna, se, läsa och skriva samt att uppleva och lära av skönlitteratur, film och teater” (Skolverket, 2000a, s. 96). Förutom talade och skrivna texter ingår också bilder i det vidgade textbegreppet. I kursplanen för ämnet bild poängteras att bilder och bildkommunikation är en viktig förutsättning för att aktivt delta i samhället. I mål att sträva mot står det att eleven bör bli ”medveten om bilden som språk och dess roll och användning i skilda sammanhang och kulturer samt utvecklar förmåga att kommunicera med hjälp av egna och andras bilder ” (Skolverket, 2000a, s. 9).

I den senaste läroplanen för grundskolan står det att ”Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet” (Skolverket, 2006, s. 7).

Det står i kursplanen i svenska att skönlitteratur, film och teater bär en del av kulturarvet och förmedlar kunskaper och värderingar. Svenskämnet ska stärka elevernas identitet och förståelse för människor med olika kulturell bakgrund. Eleverna får också en möjlighet att tillägna sig litterära mönster och förebilder. I ämnet svenska som andraspråk poängteras litteraturläsningen eftersom den förmedlar kunskaper och värderingar samt synliggör kulturella referensramar. Läsningen utgör även en grund för ord- och begreppsinsläring i meningsfulla sammanhang för elever med svenska som andraspråk (Skolverket, 2000a).

Undervisningen i svenska skall sträva efter att eleven ”utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att läsa litteratur samt gärna läser på egen hand och av eget intresse” (Skolverket, 2000a, s. 97). Skolans uppdrag bör därmed vara att synliggöra och vägleda eleverna in i litteraturens värld så att de kan ta del av den även på sin fritid.

Det är också viktigt att eleverna får möjlighet att arbeta och bearbeta olika typer av texter i skolan så att de klarar av att ta till sig det de läser på sin fritid. Det räcker inte med att kunna läsa utan man måste också förstå vad innehållet vill säga och vad det står för. I kursplanen i svenska står det att undervisningen skall sträva efter att eleven ”utvecklar sin förmåga att läsa, förstå, tolka och uppleva texter av olika slag och att anpassa läsningen och arbetet med texten till dess syfte och karaktär” (Skolverket, 2000a, s. 97).

Vidare skall eleverna ”stimuleras till eget skapande och till eget sökande efter meningsfull läsning samt till att ta aktiv del i kulturutbudet” som det står i kursplanens strävansmål (Skolverket, 2000a, s. 97). Genom att använda kulturutbudet och biblioteket i undervisningen blir eleverna förtrogna med det och kan nyttja det på sin fritid.

Eleverna skall öka förmågan att förstå, uppleva och tillgodogöra sig litteratur. Möjligheterna att tillgodose elevernas behov att uttrycka vad de känner och tänker kan skapas genom arbetet med språket och litteraturen. Gemensamma upplevelser att tala och reflektera över skapas.

Eleverna ska få möjlighet att använda och utveckla sin förmåga att uppleva och lära av skönlitteratur enligt kursplanen. Kursplanen lägger också tonvikt på litteraturens betydelse för den personliga integriteten (Skolverket, 2000a).

I kursplanen utgår man från synen att eleven är en person som tar ansvar för sitt lärande, som aktivt söker kunskap och aktivt bildar kunskap. Pojkar och flickor väljer att läsa olika texter och de läser på olika sätt. Det finns könsbetingade olikheter i mönster och färdigheter. Det är viktigt att både flickor och pojkar ges möjlighet att bredda sina läsregister oavsett kön (Skolverket, 2000b).

Literacy och nya läsarter

Det traditionella läsandet har vidgats till att gälla annat än böcker. Olika forskare har omdefinierat traditionella tolkningar av begrepp som språk, text och genre, för att vi har fått ändrade språkvanor och språkliga uttrycksmöjligheter. Vi chattar, bloggar, skapar webbplatser med hjälp av ord, bilder, musik och film tillsammans eller var för sig. I takt med att ny teknik har vunnit mark i vårt samhälle har vi fått förändrade kommunikationsmönster (Skolverket, 2008).

I litteraturen, både svensk och engelsk, används ordet *literacy*. Någon bra svensk översättning finns inte idag, eftersom skriftspråkliga aktiviteter är så komplexa och varierande menar Säljö (2005). Det visar sig att forskare och författare har olika sätt att förhålla sig till literacy.

I engelskspråkig litteratur används begreppet literacy för läs- och skrivkunighet i vid bemärkelse (kunskap om språk, text, genre). En försvenskning av termen till litteracitet föreslås av en del forskare (t.ex. Axelsson, 2005), men eftersom termen av många uppfattas som vilseledande av olika skäl, finns i dag ingen konsensus om en bra svensk term (Skolverket, 2008, s. 9).

I PIRLS 2006 (Skolverket, 2007a) talas om att människornas läs- och skrivförmåga är en förutsättning för att olika sociala, kulturella och historiska verksamheter i samhället ska fungera. Dessa verksamheter eller praktiker benämns med ordet ”literacy”-praktiker. Vidare definieras begreppet med att innehålla läsförmåga, läsförståelse, syfte med läsningen, läsbeteende och läsattityd. Termen ”reading literacy” används i PIRLS 2006 eftersom den beskriver vad läsning är och vad den studien undersöker.

Fast (2008) redogör vad olika forskare säger om det engelska begreppet *literacy*. Från början ansågs det bara gälla läsande och skrivande. Sedan har det skett förskjutningar och utvidgningar av begreppets betydelse. Begreppet kom att gälla även det muntliga språket. Idag ingår även multimodala texter, där bilder och tryckta texter blandas. Hon sammanfattar också några literacy-forskare och nämner Bartons, Gees och Streets gemensamma syn på begreppet. Dessa forskare anser bland annat att begreppet måste vara i plural, *literacies*. Eftersom det i vårt teknologiska samhälle med internet, telekommunikation, data ingår så mycket bilder och symboler kan dessa inte uteslutas.

Att läsa texter idag innebär så mycket mer än att bara läsa böcker. Traditionellt skrivande och läsande har vidgats till att inkludera nya medier. Vi lever i ett informationssamhälle där andra medier konkurrerar med boken. Genom internetuppkoppling kan vi läsa, se och höra olika texter. Det här får betydelse för elevernas läsvanor (Molloy, 2007).

Det verkar finnas en skillnad mellan yngre och äldre generationer när det gäller användandet av olika medier. Framförallt är det barn och ungdomar som är flitiga mediebrukare och då kanske det inte är främst böcker som de nyttjar. Textbegreppet har vidgats genom att skriftkulturen har fått konkurrens av elektroniska medier (Kåreland, 2005, s. 9-21). Yngre generationer får inte samma läspreferenser som äldre generationer. Textbegreppet har kompletterats med en mängd nya informationskällor som de yngre generationerna känner till. Det är ett språk- och textbegrepp som de äldre inte kan eller förstår (Molloy, 2007). Den yngre generationen blir duktig på att använda olika textuella resurser samtidigt: sms, internetsidor, chattprogram, communities, tidningar, böcker med mera. De unga ”zappar” mellan dessa precis som en del gör när de ser på tv och detta kan ses som raka motsatsen till läsandet av en linjär text där man underordnar sig en framställning under relativt lång tid (Säljö, 2005). Läsning på dataskärmen kan innebära ett icke linjärt läsande. Läsaren bestämmer vilka avsnitt och vilken ordning man vill ta sig fram i texten (Lindö, 2002).

Vardagsläsningen kräver inte längre en mer avancerad förmåga att bygga förståelse av skriven text. Det utvecklas nya läsarter på så sätt. Men bara för att de är korta behöver de inte vara mer enkla. Många av eleverna i PIRLS 2006 läser en hel del kortare texter snarare än längre texter. De starkaste läsarna läser dock fortfarande mer av längre texter. Elever som läser berättelser mycket ofta och/eller faktatexter en eller ett par gånger i veckan eller ett par gånger i månaden är de som når de högsta läsprovresultaten. Till faktatexter räknas faktaböcker, tidskrifter, veckotidningar, dagstidningar, instruktioner samt anvisningar (Skolverket, 2007a).

Bokslukarna, bokslukaråldern eller slukaråldern

Bokslukare, bokslukaråldern och slukaråldern är ett vanligt förekommande begrepp som används i sammanhanget med barns bokläsning. Trots att det tycks vara ett vedertaget begrepp som används frekvent, finns orden inte medtagna i Svenska akademins ordlista eller i Nationalencyklopedin. För att få en bild av vad som läggs in i begreppet, redogörs här några olika författares och forskares syn på det.

Brink (2000) har studerat bokslukarfenomenet genom att undersöka elevernas läslust och läsvanor i grundskolan. Han skriver att det tycks råda en rätt allmän enighet att den inträffar i åldern 9-12 år. Helt klart är i alla fall att det är en period där eleven läser mycket böcker. Slukaråldern innebär, närmast kräver ensidighet i genrevalet. Brink redogör vidare för olika åsikter om slukaråldern. Det finns åsikter som till och med ifrågasätter om ”slukaråldern” överhuvudtaget existerar. Många barn i åldern 9-12 år läser och lånar mycket böcker men det är inte mer än 20 % som är bokslukare, lika stor minoritet som de barn som läser mer sällan. Barn till välutbildade föräldrar läser mer än barn som inte har det. Vad det gäller flickor och pojkar så är det flickorna som är överrepresenterade bland ”bokslukarna” och underrepresenterade bland de som läser mer sällan. Det omvända gäller för pojkarna skriver Brink.

Allard, Rudqvist och Sundblad (2001) skriver också om bokslukandet. De menar att eleverna går in i en del av sin läsutveckling, där den goda läsningen bara fungerar för en viss begränsad genre av böcker. Bokslukarna har en smalhet i sitt läsande och de slukar den ena boken efter den andra i en viss serie, exempelvis häst- eller science fiction-böcker. I de här serierna är det samma huvudperson/personer som återkommer. Händelseförloppet är det centrala och det är

spänningen och humorn som fångar läsaren. Däremot är inte person- och miljöbeskrivningarna särskilt omfattande i de här böckerna. En elev som går in i bokslukandet redan i årskurs tre kan vara kvar där i ett par, tre år innan eleven är utvecklingsmässigt beredd att gå vidare till ungdomslitteraturen. Allard, Rudqvist och Sundblad ser inget negativt i bokslukandet utan snarare ser de smalheten i bokvalet som ett led i läsutvecklingen. Läsarnas förförståelse för innehållet tillåter snarare att läsprocessen flyter på både snabbare och lättare än tidigare. När läsandet blir lustfyllt så läser eleverna mer och därmed blir de bättre läsare. Lundberg och Herrlin (2005) anser också att det bokslukande barnet får en bättre läsfärdighet. Ett begynnande intresse för litteratur och författare grundläggs också hos det bokslukande barnet menar de.

Både Reichenberg (2008) och Liberg (2006) diskuterar begreppet bokslukare som de menar kan höra till kvantitetsläsare och inte till kvalitetsläsare. Barnen är ensidiga i sina val av texter och därför utvecklar inte barnen sin läsförståelse. Reichenberg (2008) menar att även om eleverna är riktiga "bokslukare" kan de vara passiva läsare. Det finns elever som aldrig utsätter sig för lite svårare texter. De har fastnat i en viss genre och läser exempelvis bara *Vi fem-böcker*. Elevernas läsning av dessa böcker där samma personer återkommer hela tiden i ett känt mönster främjar knappast läsförståelsen. Detta menar även Liberg (2006) som anser att barn i "slukaråldern" behöver mycket och ganska enkel litteratur.

Elevernas läsning

Man kan enligt Rosén, Myrberg och Gustafsson (2005) anta att relationen mellan attityder, vanor och läsprestationer präglas av ömsesidig påverkan i antingen positiv eller negativ riktning. Vad det gäller duktiga läsare så har de ett utbyte av läsning och därför tycker de om att läsa. De läser mycket och blir därmed ännu bättre läsare. Mindre duktiga läsare har inte lika gott utbyte, därför tycker de inte om att läsa och väljer i högre utsträckning andra aktiviteter än läsning. Vilket gör att de inte lika snabbt utvecklar sin läsning. Den amerikanske läsforskaren Stanovich (2000) har sammanfattat det här i sin teori kallad Matteuseffekten, som han ursprungligen har hämtat ur Matteusevangeliet i Bibeln. "Ty var och en som har, åt honom skall varda givet, så att han får över nog, men den som icke har, från honom skall tagas också det han har" (Matteusevangeliet 25:29). Det kan tolkas som att barn med låg läsförmåga verkar välja bort läsningen eller så läser de alldeles för lite. Det visar att skolan har ett stort ansvar för att skapa ett läsintresse hos eleverna så att goda läsvanor etableras både i skolan och på fritiden, både hos flickor och hos pojkar, för att på så sätt skapa en god utvecklingsspiral (Stanovich, 2000).

I forskning kring barns läsning har det visat sig att hemmiljön har stor betydelse för elevernas resultat i skolan och det gäller särskilt elevernas läsförmåga, läsvanor och attityder. Skolan ska arbeta med att utveckla elevernas läskompetens, och har ett särskilt ansvar för att kompensera och utjämna skillnader som följer med varierande hembakgrund. I PIRLS 2001 ingår även en enkät som besvarats av barnets vårdnadshavare. Där gäller frågorna bland annat läsvanor i hemmet, elevens tidiga läsning och föräldrarnas läsning. De resultat som presenterats där, visade att de svenska föräldrarnas egen läskompetens och förhållningssätt till läsningen var av stor betydelse för de goda läsresultat som uppnåddes av de svenska eleverna. Även föräldrarnas utbildningsnivå hade betydelse för elevernas resultat. Om minst en förälder hade universitetsutbildning så blev resultatet bättre på läsprovet än för de som hade föräldrar som endast hade grundskoleutbildning. Det gick också att utläsa att antalet böcker i hemmet korresponderade med elevernas läsprövsresultat. Samma undersökning visade på att elever,

vars föräldrar hade läst högt ofta för sitt barn fick högre provresultat än de elever vars föräldrar som inte gjort det (Rosén m.fl., 2005). Att föräldrarnas attityd till läsning påverkar elevernas läsprovresultat är tydligt även i den senaste PIRLS- undersökningen. Positiv attityd till läsning och föräldrars regelbundna läsning som aktivitet påverkar elevernas resultat positivt (Skolverket, 2007a).

Flickors och pojkars läsning

Det tycks finnas en skillnad i flickors och pojkars läsning och attityd till läsning. I PIRLS 2001 fanns en anmärkningsvärt stor skillnad mellan flickornas och pojkarnas resultat till flickornas fördel, dels när det gällde läsprovresultaten men också när det gällde läsvanor och attityder (Rosén, m.fl., 2005). När man sammanställde resultaten från läsprovundersökningarna i PIRLS 2006 kunde man se att Sveriges genomsnittliga resultat hade gått tillbaka mellan åren 2001 och 2006. Det gick också att se att flickornas läsprovresultat, liksom i tidigare studier, fortfarande låg en bit över det generella svenska resultatet medan pojkarnas resultat låg en bit under. Ett närmande mellan flickors och pojkars resultat kan vara på väg då pojkarnas genomsnittliga resultat minskat något mindre än flickornas i läsprovundersökningen 2006 (Skolverket, 2007a). Flickorna har alltså fortfarande ett försprång, även om det nu tycks minska.

Tidigare forskning har visat att bland annat kön har betydelse för hur mycket eller lite böcker vi läser på fritiden. Johnsson-Smaragdi och Jönssons studie (2002) visar att det finns en samvariation mellan läsning och läsarnas kön. Flickorna läser mer än jämnåriga pojkar och detta är och tycks förbli en ”kvinnlig vana” enligt dem.

I PIRLS 2006 nådde de elever som uppgett att de läste berättelser varje eller nästan varje dag ett betydligt högre genomsnittligt resultat än de som inte läste så ofta. Gruppen med elever som läste ofta hade dock minskat kraftigt mellan åren 2001 och 2006. Liksom i Johnsson-Smaragdi och Jönssons studie kunde man här se en skillnad mellan könen och andelen flickor var nästan dubbelt så stor som andelen pojkar i den grupp som läste mest (Skolverket, 2007a).

Molloy (2007) som har arbetat med pojkars läsning på högstadiet, visar på könsskillnader i läsningen. Det förefaller som om det bland pojkar anses som omanligt att läsa skönlitteratur. Få pojkar ser sina pappor läsa böcker på sin fritid. Deras mammor gör det däremot. Hon menar vidare att vi behöver titta vidare på vad pojkar läser och var de läser. Molloy har kommit fram till att det inte går att fastställa att pojkarna läser mindre än vad flickorna gör. Pojkarna läser en annan typ av texter än de skönlitterära som skolan oftast relaterar till. Hon skriver: ”Påståendet om att ”pojkar inte läser” har för mig egentligen bara bäring med tillägget ”pojkar läser inte i skolan” eftersom många pojkar läser texter av olika slag utanför skolan (s.149).

I PIRLS 2006 (Skolverket, 2007a) har eleverna fått frågan om de läser på fritiden för att det är roligt. Det bygger på ett antagande att de då har en positiv attityd till att läsa. Fler flickor än pojkar hade en mycket positiv attityd till läsning. Eleverna med en mycket positiv attityd till läsning nådde ett betydligt högre genomsnittligt resultat än de som hade en närmast negativ attityd till läsning. De positiva eleverna har dock minskat signifikant och kraftigt mellan 2001 och 2006.

Sammanfattning av litteraturgenomgång

Från början var läsandet och ännu mer skrivandet en begränsad aktivitet som sysselsatte en liten elit i Sverige. Det var under reformationen som en stor alfabetiseringskampanj ägde rum. Det går att utläsa av historiken att läs- och skrivkraven har ökat under tidens gång (Säljö, 2000).

Svenskämnets centrala begrepp är språk och litteratur och dessa ska behandlas som en helhet, enligt kursplanen i svenska. Genom att läsa litteratur ska eleverna bland annat utveckla sin fantasi och lust att lära. (Skolverket, 2000a). Texter behöver inte alltid läsas utan de kan upplevas med ögat och örat i olika former och finns med i kursplanen som ett vidgat textbegrepp (Skolverket, 2000b). Skönlitteratur, film och teater bär en del av kulturarvet och förmedlar kunskaper och värderingar. Eleverna får också en möjlighet att tillägna sig litterära mönster och förebilder (Skolverket, 2000a).

Ett ord som man ofta stöter på i forskning och litteratur inom läsområdet är ordet *literacy*. Från början handlade *literacy* mest om att läsa och skriva. Men i vårt nutida samhälle har begreppet uppdaterats och vidgats till att även inkludera sociokulturella aktiviteter och olika symboliska system med bilder. Den engelska termen har egentligen inte någon bra svensk översättning eftersom de skriftspråkliga aktiviteterna är så komplexa och varierande, enligt Säljö (2005). Det gör att forskare och författare har olika synsätt och använder ordet med olika innebörd.

Forskare och författare har olika uppfattningar om huruvida bokslukare, bokslukaråldern och slukaråldern påverkar läsaren i positiv respektive negativ riktning. En del menar att det är bra att eleverna läser mycket även, om det bara blir inom en viss genre (Allard, m.fl., 2001). Andra menar att bokslukarna har fastnat i en viss bokgenre. De utsätter sig inte för svårare texter och det främjar inte läsförståelsen (Reichenberg, 2008).

En avgörande orsak till hur mycket man läser beror på om man tillhör de duktiga läsarna eller de mindre duktiga läsarna. Duktiga läsare har ett utbyte av sin läsning och läser mer och blir ännu bättre läsare än de mindre duktiga läsarna, som gör det motsatta (Rosén m.fl., 2005). En annan orsak till hur mycket man läser beror på vilken hemmiljö man kommer ifrån. I forskning har det visat sig att hemmiljön har stor betydelse för elevernas resultat i skolan och det gäller särskilt elevernas läsförmåga, läsvanor och attityder. Föräldrarnas attityd till läsning och deras regelbundna läsning som aktivitet påverkar elevernas resultat positivt (Skolverket, 2007a). Ännu en sak som kan påverka hur mycket man läser, beror på om man är flicka eller pojke. Flickorna är de som läser mer än sina jämnåriga kamrater enligt Johnsson-Smaragdi och Jönssons studie (2002). Det håller inte Molloy (2007) riktigt med om. Hon menar att det inte går att fastställa att pojkarna läser mindre än vad flickorna gör, bara det att de läser en annan typ av texter än de skönlitterära som skolan oftast relaterar till. I läsundersökningarna PIRLS 2001 och PIRLS 2006 har det visat sig en skillnad mellan flickors och pojkars resultat. Flickorna hade ett bättre resultat än pojkarna 2001. Skillnaden mellan könen hade dock minskat 2006, även om flickorna fortfarande hade ett försprång (Skolverket, 2007a).

Metod

För att ta reda på det aktuella forskningsläget och vad som är skrivet om elevers läsning på fritiden har olika tillvägagångssätt använts. Genom internet har sökandet efter olika undersökningar, avhandlingar, rapporter, artiklar och litteratur gjorts. Personliga besök, e-mail och telefonkontakter till bibliotekarier och kommunikationsforskare har tagits för att få reda på vad de känner till om elevers läsning på fritiden. Skolverkets olika publikationer har varit en källa att hämta kunskap och olika referenser ifrån. I datainsamlandet har det visat sig att flera undersökningar har gjorts kring barns och ungdomars läsning på fritiden, men de har haft inriktning mot andra åldersintervaller än den här undersökningens informanter, och har därför inte varit aktuella.

Eftersom kartläggningen gällde vad alla elever i årskurs fyra i område Öst läste på sin fritid var en kvantitativ undersökning med enkäter den metod som bäst lämpade sig för att svara mot syfte och frågeställningar. Den kvantitativa metoden har sin bakgrund i naturvetenskapen där empiriska och objektiva mätningar har stor betydelse. Metoder som används inom den kvantitativa studien ska också vara objektiva och kvantifierande, det vill säga, de ska uttryckas i en bestämd kvantitet. Ett exempel på en sådan metod är att använda sig av strukturerade enkäter (Stukát, 2005). I den här undersökningen valdes en sådan strukturerad enkät (bilaga A). En av fördelarna med det är att ett betydligt större antal informanter kan nå än om en kvalitativ metod används. Enligt Trost (2007) är det vanligt att just gruppenkäter används i skolor då flera informanter är samlade och lätt kan nås med ett frågeformulär. Därför blev det ett naturligt val då alla 117 eleverna i område Öst skulle ingå i undersökningen.

Frågorna på enkäten var ställda så att eleverna kunde kryssa för vad de läste i tidningen: nyheter, sport, familjesidor, ungdomssidor, annonser, reklam, serier och tablåer. Den fick inte vara för omfattande eftersom risken då var stor att eleverna tröttnade och inte var så noggranna när de fyllde i den. Stensmo (2002) kallar detta för internt bortfall. Enkäten var enkelt formulerad och innehöll inga svåra ord, detta gjordes för att undvika att någon elev skulle missuppfatta någon fråga.

För att kunna se skillnader och eventuella samband vid analysen fanns frågor med om kön samt om eleverna eller deras föräldrar var födda utomlands. För frågor av det här slaget används uttrycket demografiska frågor, och de finns med om de avser att bestämma samband med senare ställda frågor (Stensmo, 2002). De demografiska frågorna placerades i början av enkäten för att lättare kunna kategoriseras vid analysen. Sakfrågorna på enkäten grupperades utifrån innehåll, eftersom frågor som hör samman innehållsmässigt oftast automatiskt kommer i anslutning till varandra (Trost, 2007).

Om frågorna i ett formulär har fasta svarsalternativ används termen strukturerad (Trost, 2007). Enkäten i den här undersökningen var utformad på ett sådant sätt att alla svarsalternativ var strukturerade, förutom vid en fråga där valdes istället ett öppet svar. Vad det gäller den frågan, senast lästa bok, ställdes den endast som en kontrollfråga. Det förutsattes att de som svarat att de läser kapitelböcker i hemmet visste vilken bok de läst eller åtminstone kunde beskriva vad boken handlade om. På övriga enkätfrågor kryssade eleverna i ett svarsalternativ av fyra.

På några ställen i resultatdelen har uttrycken *ofta* och *sällan* använts för att lättare kunna presentera resultatet på ett åskådligt och tydligt sätt. Till uttrycket ofta räknas de informanter

som läser varje dag eller nästan varje dag. Informanternas svar att de läser någon gång eller aldrig, har förts samman till uttrycket sällan. På vissa frågor jämförs informanternas svar mellan könen. Frågorna har presenterats i den ordning som är på enkäten. Frågan om reklam och broschyrer valdes att inte redovisas, då svaren inte var av betydelse för undersökningen.

Urval

Urvalet till undersökningen gjordes som ett så kallat bekvämlighetsurval (Trost, 2007). Den undersökta kommunen är uppdelad i tre skolområden: Väst, Mitt och Öst och undersökningen gjordes i skolområde Öst. I det här området finns det fyra stycken grundskolor med elever från förskoleklass till skolår sex. Det totala antalet elever på dessa skolor uppgick till 813, och av dem gick 117 elever i skolår fyra vid undersökningstillfället. Av dessa var 55 flickor och 62 pojkar. För att få ett så bra och representativt urval informanter som möjligt valdes hela områdets skolår fyror. Alternativet hade varit att bara använda några klasser men då hade underlaget blivit ganska litet. Man hade också kunnat göra intervjuer med några elever men då hade vi inte kunnat kartlägga hela området Öst.

I område Öst blev bortfallet 12 elever av de 117 stycken som gick i skolår fyra. Av dessa var fyra flickor och åtta pojkar. Bortfallet orsakades av att eleverna var sjuka, besökte tandläkaren eller av andra liknande skäl. Tre av flickorna hade för lite språkkunskaper i svenska och kunde därför inte delta. Hur dessa skulle ha påverkat resultatet är omöjligt att veta men eftersom det inte är ett systematiskt bortfall utan ett slumpmässigt bör man kunna utgå från att det inte utgör någon avgörande skillnad. Den slutliga undersökningsgruppen utgjordes av 51 flickor och 54 pojkar.

Genomförande

För att pröva enkäten, valdes två flickor och två pojkar i skolår fem ut. Utifrån deras frågeställningar fick några saker ändras, bland annat utvidgades frågan om dagstidningar till att även gälla kvällstidningar. I en annan av frågorna fanns ordet menyer på tv- och datorspel med. Det förstod inte pilotgruppen och detta ändrades till instruktioner på tv- och datorspel. Det kom även att uppstå en livlig diskussion i gruppen om vad som ingick i de olika alternativen om vad de läser på internet/mobilen/tv. Skillnaden mellan textremsa och text-tv fick förklaras mer ingående. Efter pilotstudien påbörjades undersökningen på den utvalda undersökningsgruppen. Under själva enkätundersökningen och svarstillfället deltog två personer. En skötte distributionen och en skötte insamlandet av svaren. Det fanns också möjlighet att förklara och svara på frågor som eventuellt skulle dyka upp under besvarandet av informanterna. Detta för att minska risken för missuppfattningar och för att direkt se om någon missade att fylla i något svar. Alla informanter fick samma frågor.

Databearbetning

För att få svar på frågorna gjordes en enkätundersökning. Frågorna till den hämtades delvis från frågeformulär om självskattning från de nationella ämnesproven i svenska för skolår fem, dels kompletterades de med andra frågor som skulle ge ett så heltäckande svarsunderlag som möjligt utifrån frågeställningarna. När informationen är insamlad behöver den systematiseras,

komprimeras och bearbetas för att kunna besvara frågor (Patel, 1994). Därför gjordes en sammanställning i tabellform i Excel (bilaga B). Alla flickors respektive pojkars resultat sammanställdes. I resultatdelen användes procent. Även en kolumn med hela undersökningsgruppens resultat skapades. Dessa användes sedan till att konstruera stapeldiagram, även det i Excel. Materialet komprimerades och ett diagram valdes bort eftersom det inte tillförde några svar till undersökningens frågeställning (bilaga C). I resultatdelen redovisas övriga diagram tillsammans med en förklarande text till varför varje fråga ställdes och hur utfallet bland elevsvaren blev.

Reliabilitet och validitet

I en kvantitativ undersökning är det viktigt att själva mätinstrumentet är utformat på ett sådant sätt att undersökningen skulle kunna göras om av en annan person och trots det få samma resultat. Frågorna skall alltså inte påverkas av personen som ställer dem. (Stukat, 2005). För att uppnå en så god reliabilitet som möjligt har enkätfrågorna kalibrerats flera gånger och tänkts igenom för att försöka förutse hur eleverna tros uppfatta dem. Innan undersökningsgruppen genomförde enkäten prövades den även på en mindre grupp elever.

Vid undersökningstillfällena har man valt att vara två stycken. En har hållit i genomgången och ställt frågorna vid alla fyra tillfällena. Den andra har sett till att rutorna har blivit rätt ifyllda. Tanken med detta var att det då var möjligt att se och uppfatta eventuella svårigheter feltolkningar och felskrivningar i besvarandet på enkäten. För att undvika missförstånd hos informanterna visades exempel på olika typer av böcker och tidningar.

I den här undersökningen har syftet varit att få en bild av flickors och pojkars läsvanor i skolår fyra på fritiden. Det är elevernas egna uppfattningar som redovisas och dessa är inte kontrollerade mot föräldrarnas syn på samma fråga. Det är inte alltid som eleverna har en bra tidsuppfattning och det kan ge en felvariabel i undersökningen. Likaså kan det finnas elever som gärna säger att de läser mer eller mindre än de i själva verket gör, för att de vill vara någon till lags.

Det optimala vore om alla 117 informanter kunde samlas och göra enkäten vid ett och samma tillfälle med exakt samma information och förutsättningar, men det var praktiskt omöjligt att genomföra. Istället besöktes skolorna vid fyra olika tillfällen och eleverna kunde göra enkäten i sin egna kända miljö, dock med så lika information och förutsättningar som var möjligt. Samtliga undersökningar kunde genomföras utan några större avbrott.

Det är viktigt att man mäter det man avser att mäta i undersökningen. Därför är frågornas utformning viktig. Syftet har varit utgångspunkten för frågornas utformning. För att säkerställa enkätfrågornas utformning har frågor ur tidigare gjorda undersökningar för elever i 10 och 11 årsåldern använts. Några enkätfrågor är tagna ifrån PIRLS (2007a) och en del ifrån de nationella proven (Skolverket, 2007c). När informanternas resultat skulle sammanställas, upptäcktes det att frågan om elevernas läsning av dags- och kvällstidningar skulle ha ställts på ett annat sätt. Egentligen var det bara av intresse av att se om eleverna upptäckt tidningen och börjat läsa den, inte vad de läser i den.

Etiska överväganden

I den här undersökningen har de forskningsetiska principerna inom humanistiskt-samhällsvetenskaplig forskning följts som getts ut av Vetenskapsrådet (2007). Den innehåller bland annat fyra krav som rör individskyddet i forskningen. Detta gäller information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande. Vad det gällde information och samtycke så delades ett informationsbrev ut till berörda elevers föräldrar och klassföreståndare (bilaga D). I missivbrevet informerades det om undersökningens syfte samt hur resultaten skulle användas och presenteras. Vidare informerades det om att alla uppgifter skulle behandlas konfidentiellt, att enkäterna besvarades anonymt, samt att deltagandet var frivilligt och att de när som helst kunde avbryta sin medverkan.

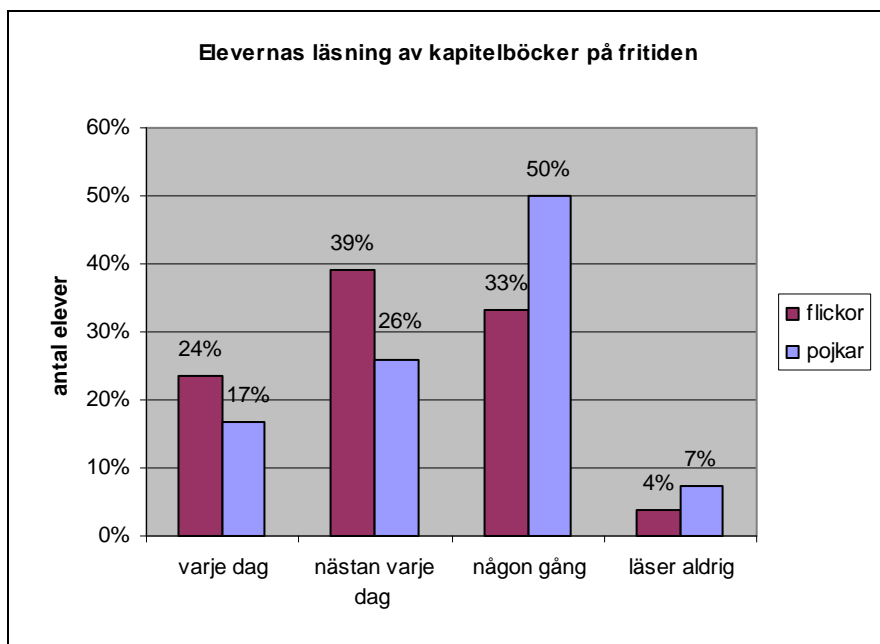
Resultatredovisning

I resultatredovisningen redogörs det för resultaten i den empiriska undersökning som gjordes. Syftet med undersökningen är att få en bild av flickors och pojkars läsvanor i skolår fyra på fritiden. Frågeställningar var:

- Hur ofta läser eleverna på sin fritid?
- Vad läser eleverna på sin fritid?
- Finns det någon skillnad mellan flickornas och pojkarnas läsning?

Hur ofta läser eleverna på sin fritid?

Eleverna fick frågan om hur ofta de läste kapitelböcker. Definitionen av kapitelböcker är att det är skönlitterära verk med få eller inga bilder. Olika böcker visades för eleverna. De kan vara tunna eller tjocka och de ska i huvudsak innehålla mer text än bilder. Resultaten på frågan redovisas i figur 1.

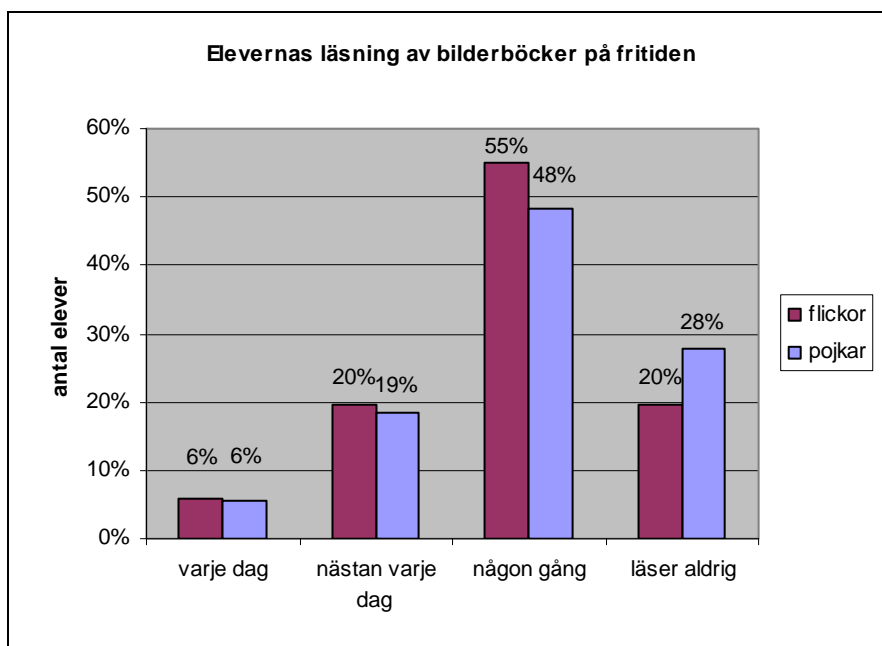
Figur 1: Elevernas läsning av kapitelböcker på fritiden

Resultaten visar att 63 % av flickorna läser kapitelböcker varje dag eller nästan varje dag. Motsvarande för pojkarna är 43 %. Det är 33 % av flickorna som läser kapitelböcker någon gång och 4 % som aldrig läser. För pojkarnas del är det 50 % som bara läser någon gång och 7 % som aldrig läser kapitelböcker.

Vad läser eleverna på sin fritid?

Brink (2000) menar att bokslukaråldern inträffar när barnen är 9-12 år. Informanterna i skolor fyra skulle därmed kunna tillhöra den utifrån Brinks definition. Resultaten visar att det var 24% av flickorna och 17 % pojkarna som läste kapitelböcker varje dag. Kännetecknen för bokslukare, är att det är en liten grupp barn på ca 20 % som ofta läser mycket böcker, enligt Brink (2000). Han menar vidare att det ska finnas ungefär lika stor grupp som bokslukare som läser mer sällan. Här visar resultatet på en större grupp som läser mer sällan. Av flickorna är det 33 % och hälften av pojkarna som läser kapitelböcker någon gång. Det är 4 % av flickorna och 7 % av pojkarna som aldrig läser kapitelböcker på fritiden.

Till en enkätfråga visades olika bilderböcker, inte pek- och småbarnsböcker utan det som avsågs var bilderböcker med mer avancerade illustrationer och texter. Hur många elever som läser bilderböcker på sin fritid redovisas i figur 2.

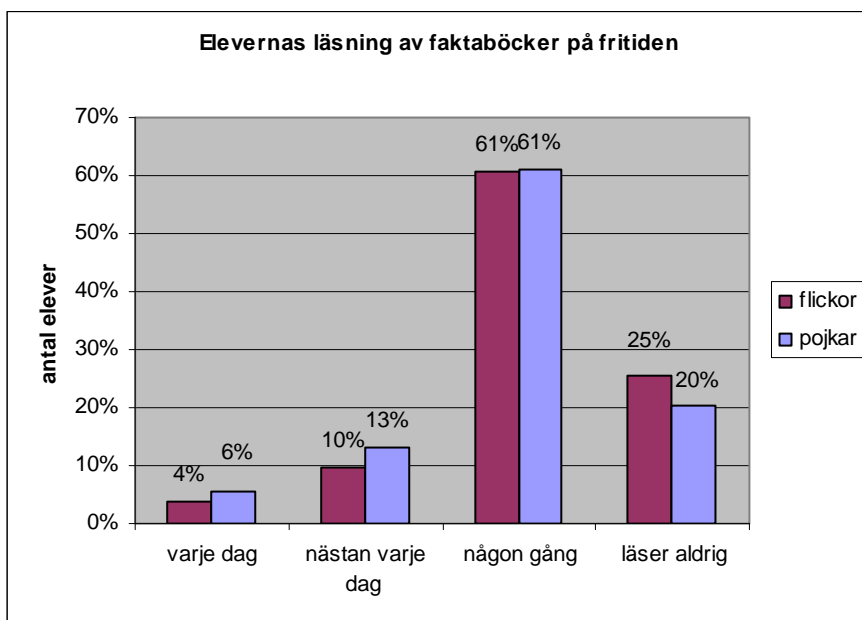

Figur 2: Elevernas läsning av bilderböcker på fritiden

Flickorna och pojkarna svarade nästan likadant på den här frågan. Det är betydligt fler av informanterna som läser bilderböcker mer sällan än ofta. 75 % av flickorna och 76 % av pojkarna läser sällan. 26 % av flickorna läste bilderböcker ofta och 25 % av pojkarna.

Resultatet visar på att det inte är så många av eleverna som läser bilderböcker. Här finns ingen större skillnad mellan pojkar och flickor.

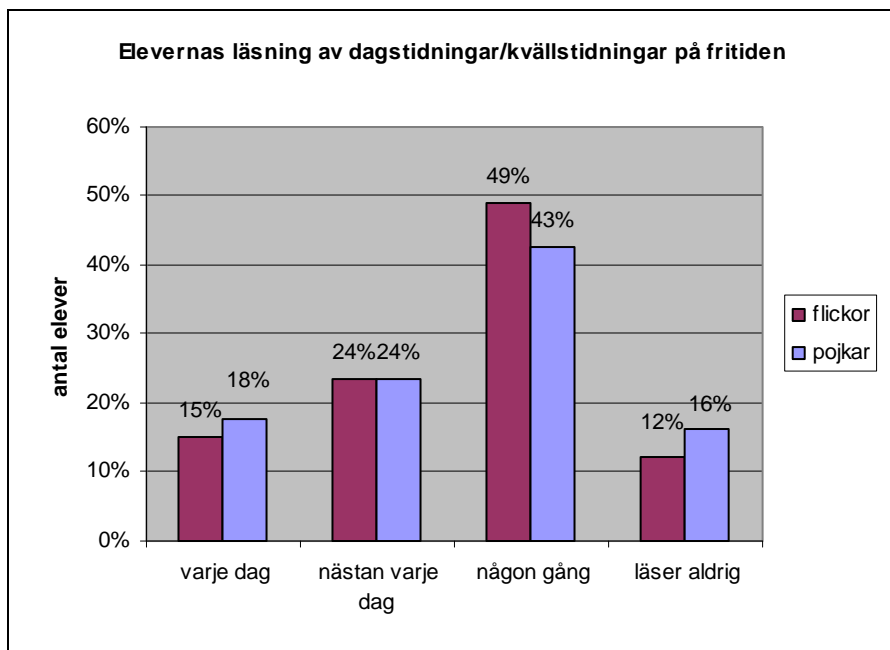
Frågan om faktaböcker (figur 3) ställdes eftersom elever som läser berättelser mycket ofta och/eller faktatexter en eller ett par gånger i veckan eller ett par gånger i månaden är de som når de högsta läsprovresultaten, enligt PIRLS 2006 (Skolverket, 2007a). Definitionen av faktaböcker är att det är litteratur som innehåller fakta, eventuellt inriktat på ett vetenskapligt område. Eleverna fick information om att faktaböcker inte innehåller något påhittat och att de kan innehålla lite eller mycket text.

Figur 3: Elevernas läsning av faktaböcker på fritiden

Det är många av informanterna som sällan läser faktaböcker som man kan se i figur 3. Svaresresultatet fördelas ganska jämt mellan flickorna och pojkarna. Det är 5 % fler pojkar än flickor som ägnar sig åt detta ofta.

När det gäller dags- och kvällstidningar är det intressanta att se hur många elever som upptäckt och börjat läsa dags- och kvällstidningar (se figur 4).

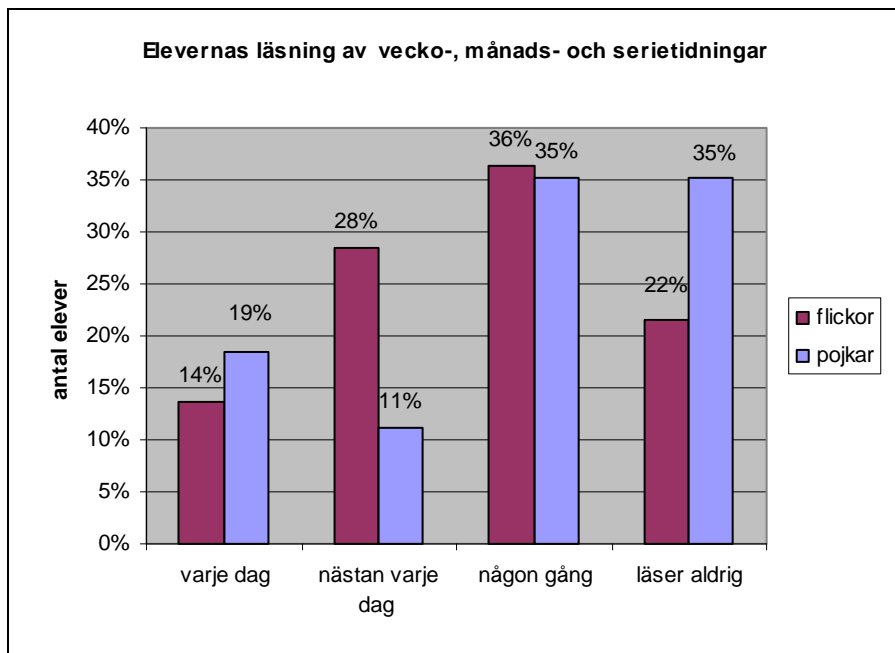

Figur 4: Elevernas läsning av dagstidningar/kvällstidningar på fritiden

Utifrån den ställda frågan fick varje informants svar studeras och sedan sammanställdes dessa för att se vilka som läste tidningar, och inte vad de läste i tidningen. Därefter redovisas informanternas svar i tre grupper. Som man kan se i figur 4 så läser första gruppen ofta, varje eller nästan varje dag. Grupp två läser någon gång eller aldrig, men med ett undantag på de fyra delfrågorna. Den tredje gruppen har svarat att de bara läser någon gång eller aldrig i tidningen på samtliga fyra delfrågor.

Ofta-läsarna som uppgett att de läser tidningen varje dag eller nästan varje dag uppgår till 49%. Eleverna som bara läser tidningen någon gång eller aldrig, uppgår till 25%. Det var 26% av eleverna som svarade att de läste någon gång eller aldrig, men med ett undantag på de fyra delfrågorna på enkäten. Det är något fler pojkar än flickor som ägnar sig åt att läsa i dags- eller kvällstidningar på sin fritid. Däremot är det fler pojkar än flickor som svarar att de aldrig läser i dessa.

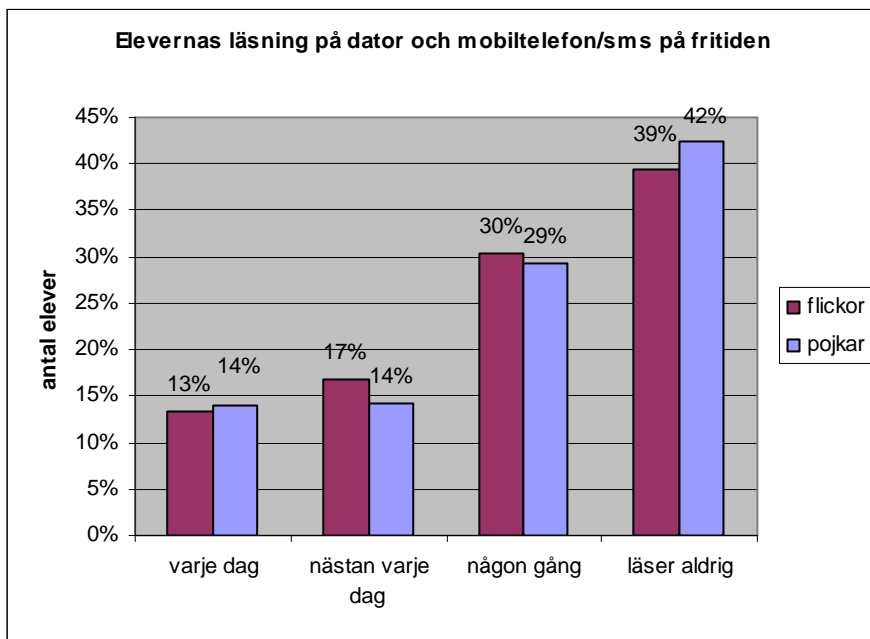
Vad det gäller tidningsmagasinen i enkätundersökningen som redovisas i figur 5 avses de tidningar som utkommer allt ifrån en gång i veckan, till en gång i månaden. De kan innehålla reportage, tips, reklam, pyssel, korsord med mera. Definitionen av serietidning är att det är en tidning som huvudsakligen innehåller tecknade serier.

Figur 5: Elevernas läsning av vecko-, månads- och serietidningar på fritiden

Det är något fler pojkar, 19 %, än flickor, 14 %, som läser serier och tidningsmagasin varje dag. Men det är betydligt fler flickor 28 %, än pojkar 11 %, som har svarat att de läser dem nästan varje dag. Av dem som bara läser serier och tidningsmagasin någon gång eller aldrig så är det fler pojkar än flickor.

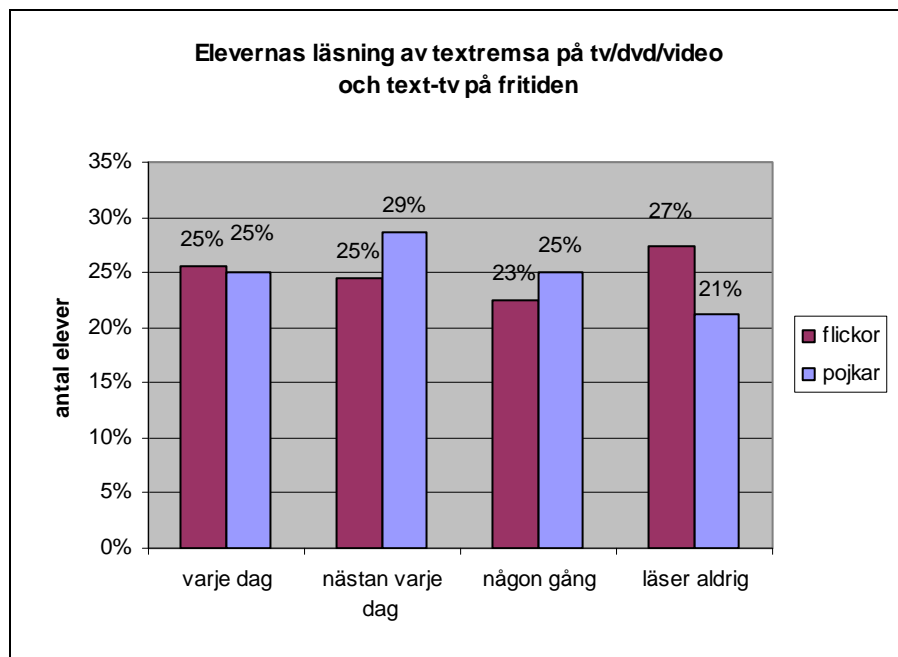
Läsning på dataskärmen kan innebära ett icke linjärt läsande. Läsaren bestämmer vilka avsnitt och vilken ordning man vill ta sig fram i texten (Lindö, 1998). När det gällde frågan om datorläsningen (figur 6) så påpekades det för eleverna att det var läsandet vid datorn som skulle redovisas på enkäten inte deras datorspelande.

Figur 6: Elevernas läsning på dator och mobiltelefon/sms på fritiden

Textbegreppet har vidgats genom att skriftkulturen har fått konkurrens av elektroniska medier (Kåreland, 2005, Inledning s. 9-21). Av informanterna är det ungefär 30 % av samtliga elever som svarar att de läser digitala texter ofta. Det vill säga varje dag eller nästan varje dag, men en stor del svarar att de aldrig läste på mobilen eller datorn. I enkätsvaren visar det sig att det är 18 % av flickorna som läser bloggar och 53 % som läser och skickar sms varje dag eller nästan varje dag. Av pojkarna är det motsvarande 6 % och 39 % som gör detta. Pojkarna ägnar sig istället något mer varje eller nästan varje dag åt att läsa instruktioner till tv/datorspel 24 % och ta del av information och fakta på datorn 26 % . Flickorna som gör det ofta är motsvarande 14 % och 18 %.

Figur 7 visar hur många av eleverna som läste textremsan på tv/dvd/video och text-tv.

Figur 7: Elevernas läsning av textremsa på tv/dvd/video och text-tv på fritiden

Av eleverna är det 50 % som ofta ägnar sig åt att läsa textremsan på tv/video/dvd eller på text-tv som man kan se i figur 7. Det är ingen större skillnad mellan flickornas och pojkarnas svar. 20 % av flickorna och 26 % av pojkarna svarade att de bara läste textremsan någon gång.

Sammanfattning av resultatredovisningen

Resultatet visar vad eleverna oftast och helst väljer att läsa på sin fritid. Det var ungefär hälften av informanterna som svarade att det de då väljer att läsa, är kapitelböcker. De ägnar sig också åt att läsa textremsan på tv/dvd/video samt text-tv ungefär lika ofta. Hälften av pojkarna och 33 % av flickorna läser kapitelböcker bara någon gång och det är några fler pojkar än flickor som aldrig läser sådana böcker.

Övriga typer av texter nyttjades inte i någon större utsträckning. Läsandet av bilderböcker och faktaböcker visar att det inte var något som informanterna ägnar sig åt i någon större utsträckning. Vad det gäller läsning av dags/kvällstidningar formulerades frågan fel på enkäten. Utifrån att varje enskild enkät studerats och en ny sammanställning gjorts, kunde resultatet utläsas. Det var cirka hälften av informanterna som har börjat läsa dessa tidningar varje eller nästan varje dag. Ungefär 30-40 % av eleverna ägnade sig åt att läsa serier och tidningsmagasin varje eller nästan varje dag.

När det gäller läsning på datorn och mobiltelefon/sms är det cirka 30 % av eleverna som ägnar sig åt den sortens läsning varje eller nästan varje dag. Det är också en grupp på 40 % som aldrig ägnar sig åt digital läsning.

Den tydligaste skillnaden mellan flickornas och pojkarnas läsning gäller läsning av kapitelböcker. Flickorna läser dessa oftare än pojkarna. Det är också något fler flickor som är bokslukare, då de läser kapitelböcker varje dag. Flickorna väljer oftare än pojkarna att läsa bilderböcker, tidsskrifter samt digitala texter. Pojkarna läser faktaböcker, textremsan och dags- och kvällstidningar oftare än flickorna.

Diskussion och avslutande reflektioner

I följande avsnitt redogörs för en diskussion om undersökningsmetod och resultat som kommer att kopplas till litteraturen. Syftet med undersökningen är att få en bild av vad flickor och pojkar läser på fritiden i skolår fyra.

Metoddiskussion

Bedömningen av hållbarheten i de resultat som har fåtts fram är att det inte går att dra några generella slutsatser om elevers fritidsläsning i skolår fyra. Undersökningsgruppen är för liten för att detta ska kunna göras. Eftersom två personer var med vid undersökningstillfällena och kontrollerade att informanterna fyllde i enkäten rätt, kunde ett internt bortfall undvikas. Validiteten bedöms dock vara god. Resultaten täcker hela det område som avsågs undersökas. Frågan om dagstidningar och kvällstidningar kunde ha ställts på ett annat sätt och vidgats till att även omfatta läsning av tidningar på internet. Frågan om reklam och broschyrer kunde avståtts eftersom den inte tillförde något till undersökningen. Något av resultatet kan eventuellt vara missvisande eftersom en del elever eventuellt kan ha svarat att de inte läser bilderböcker fast de i själva verket gör det. De har kanske inte kommit så långt i sin läsning utan att de fortfarande behöver bildstöd när de läser.

För att kunna veta mer om varför resultatet ser ut så här hade man behövt ställa fler frågor. Exempelvis gällande informanternas fritid, läsintresse, tillgång av lässtoff, läsfärdighet, vilka tv-kanaler och program de väljer att se på, om de har tillgång till en miljö som möjliggör läsning och om det finns någon som uppmuntrar dem till att läsa på fritiden. Undersökningen hade också behövt kompletterats med frågor till elevernas vårdnadshavare och lärare för att få en tydligare bild av elevens läsvanor på fritiden.

Resultatdiskussion

För att bli bra på något krävs att man tränar, det här gäller även läsning, hävdar Lundberg och Herrlin (2005). Efter att ha studerat varje enskild enkät i undersökningen, kunde det konstateras att alla informanter läste något av det som frågades om. Huruvida eleverna läser tillräckligt ofta, är mycket svårt att dra några generella slutsatser om i den här studien. Däremot ger den en uppfattning om vad eleverna väljer att läsa på sin fritid och ungefär hur ofta de brukar göra det.

Hur ofta läser eleverna på sin fritid?

Vi lever i ett informationssamhälle där andra medier konkurrerar med boken. Genom Internetuppkoppling kan vi läsa, se och höra olika texter. Det här får betydelse för elevernas läsvanor (Molloy, 2007). I resultatet kan utläsas att många av eleverna i skolår fyra inte läser kapitelböcker särskilt ofta. Är det så att de läser andra saker istället?

Vad av det här kan ses i den här studien? Läser informanterna andra, kortare texter än texter i böcker? För att inte blanda ihop datoranvändandet med läsningen på datorn påpekades det under undersökningen att det inte var elevernas datorspelade som var intressant utan det var läsningen på datorn som undersöktes. Detta resulterar i att det bara var cirka 30 % som svarade att de läste på datorn ofta. Det var fler pojkar i vår undersökning som ägnade sig en del åt att läsa instruktioner till tv/datorspel och ta del av information och fakta på datorn. Det kan vara intressant att ställa detta mot resultatet i PIRLS 2006, som visar på att elever som läser berättelser mycket ofta och/eller faktatexter en eller ett par gånger i veckan eller ett par gånger i månaden är de som når de högsta läsprovsresultaten. Till faktatexter räknas faktaböcker, tidskrifter, veckotidningar, dagstidningar, instruktioner samt anvisningar (Skolverket, 2007a). Föreställning om att en del av faktaboksläsningen ersatts av att eleverna letade och läste fakta på datorn istället för att läsa det i böcker, tycktes inte stämma. Använder informanterna datorn till andra saker som det inte frågades om? Hur hade utfallet blivit om vi frågat om exempelvis Youtube eller spel på datorn?

Inte heller när det gäller mobilanvändning eller sms så visar informanterna i undersökningen på något stort användande. Eleverna är fortfarande väldigt unga och även om en del av dem har tillgång till mobiltelefon så är det långt ifrån alla. Det bidrar givetvis till att de inte använder eller kan använda sms så ofta. Hade samma fråga ställts ett skolår senare hade kanske svaret blivit annorlunda.

Vad läser eleverna på sin fritid?

I PIRLS 2006 (Skolverket, 2007a) antogs att de elever som läste på fritiden hade en positiv attityd till läsning eftersom de ägnade sig åt det på sin fritid. Det informanterna läste mest, var kapitelböcker och textremsan på tv/dvd/video samt text-tv. I PIRLS 2006 (Skolverket, 2007a) nådde de elever som ägnade sig åt att läsa berättelser ofta ett mycket högre resultat i läsproven än de som inte läste berättelser lika ofta. Det kan tolkas att elever som väljer att läsa på sin fritid, tycker om det. Om det nu inte är så att de känner sig tvingade att läsa för att deras föräldrar och lärare vill att de ska göra det.

Det fanns inte med någon fråga om bibliotekslån på enkäten, men man kan anta det som Brink (2000) säger, att många barn i åldern 9-12 läser och lånar mycket böcker. Informanterna som svarade på enkäten är i 10-årsåldern och hälften av dem läser kapitelböcker ofta. Det kan också antas att de här eleverna förstår vad de läser. Det verkar orimligt att de skulle läsa kapitelböcker så frekvent, om det inte förstod vad de läste. Däremot vet man inte om de är ensidiga i sina val av böcker. En sådan ensidighet kan enligt Reichenberg (2008) och Liberg (2006) göra så att de inte utvecklar sin läsförståelse optimalt eftersom de inte utsätter sig för svårare texter. Men eftersom de här informanterna läser kapitelböcker, kanske de förhoppningsvis skaffar sig en rutin och vana som de inte kan vara utan. De har blivit bokläsare. Kanske kan de inspirera andra kamrater till att läsa böcker. Man kan hålla med läsforskarna Rosén, Myrberg och Gustafsson (2005) när de talar om, att starka läsare har ett nöje av att läsa medan de som har sämre läsförmåga väljer bort den för andra aktiviteter och därmed får för lite träning.

I enkätundersökning ser man att så många som hälften av informanterna sällan eller aldrig läser kapitelböcker. De här eleverna är antagligen inte de som kommer nå de bästa resultaten i eventuella läsprov, eftersom de inte läser tillräckligt ofta längre texter på sin fritid. Varför dessa elever väljer bort att läsa kapitelböcker är omöjligt att veta utifrån de frågor som ställts

till eleverna. I grundskolans kursplan i svenska är strävansmålet att eleverna gärna ska läsa litteratur på egen hand och av eget intresse (Skolverket, 2000a). Har undervisningen i skolan misslyckats med att skapa läslust för dessa elever eller är det så att de här eleverna anser att läsa böcker, det gör man i skolan? En annan aspekt är hur mycket undervisningen i skolan ägnar sig åt litteratur. I 1970-års internationella läsundersökning IEA, hade svenska tioåringar det lägsta intresset för litteratur. Här kanske bör undersökas hur mycket tid som läggs på skönlitteratur i ett internationellt perspektiv. En annan fråga är hur undervisningen ser ut i skolan för de elever som har ett stort intresse för böcker. Chambers (1985) poängterar hur viktig miljön är för eleverna för att de ska bli läsare och menar att det är bara i skolan den finns för de allra flesta elever.

Resultatet visar också att det som eleverna ägnar sig åt att läsa, är framförallt texttremsan på tv/dvd/video samt text-tv. Utifrån informanternas svar kan inte några generella slutsatser dras om varför de läser detta. Kanske speglar resultatet den frekventa förekomsten av tv-apparater som finns i många hem. Lättillgängligheten och aktiviteten tv-tittande är nog vanligt förekommande i många hem. Det bidrar säkert att hälften av eleverna ägnar sig åt den här sortens läsning. Det kan också vara så att många elever i skolår fyra har kommit så långt i sin läsutveckling att de kodar av texttremsan tillräckligt fort för att kunna hinna med den och ha ett utbyte av att se textade utländska program.

Men resultatet pekar också på att hälften av eleverna inte läser texttremsan. Varför det är så kan inte heller utläsas utifrån våra informanternas svar. De här eleverna har kanske för låg läshastighet, vilket gör att de inte hinner med att läsa texttremsan. En annan aspekt är att dagens utbud på tv är så stort att de kanske väljer att inte se på utländska program som är textade. Det finns också program som har så tydlig handling att de går att förstå utan att läsa texttremsan. I styrdokument, Lpo 94 poängteras det att eleverna ska arbeta och bearbeta olika slags texter i skolan för att de ska klara av att ta till sig det på sin fritid (Skolverket, 2000a). Det kan tolkas som att skolan behöver ägna sig mer åt att låta eleverna i de lägre åldrarna träna mer på att läsa och förstå texttremsan till utländska textade tv-program och filmer.

Finns det någon skillnad mellan flickornas och pojkarnas läsning?

Johnsson-Smaragdi och Jönssons studie (2002) visar att det finns en samvariation mellan läsning av böcker och läsarnas kön. Det fanns en liten skillnad mellan flickornas och pojkarnas läsning i undersökningen. Det här gäller dock inte alla delfrågorna. Den största skillnaden fanns i svaren i frågan om de läste kapitelböcker. Det är fler flickor än pojkar som läser kapitelböcker ofta. Fler flickor verkar alltså vara bokslukare i vår studie än pojkarna. Det överensstämmer med det som Johnsson-Smaragdi och Jönssons studie (2002) visar; att flickorna läser mer än jämnåriga pojkar och detta är och tycks förbli en ”kvinnlig vana” enligt författarna. Det skulle vara önskvärt att både flickor och pojkar, hade för vana att läsa längre berättelser oftare. Dels för att ett av målen i svenska tar upp att undervisningen skall sträva efter att eleven ”utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att läsa litteratur samt gärna läser på egen hand och av eget intresse.” (Skolverket, 2000a, s. 97), men också för att den linjära läsningen är nödvändig för att nå den läsfärdighetsnivå som Lundberg och Herrlin (2005) menar att arbetslivet och samhället kräver idag och i framtiden. Man kan redan nu tycka att allt för många av eleverna läser för lite på sin fritid så är det ännu mera oroväckande att läsa att Lundberg och Herrlin (2005) också påpekar att andelen bokslukare tyvärr tycks minska, särskilt bland pojkarna. Brink (2000) skriver att det är flickorna som är överrepresenterade bland ”bokslukarna” och underrepresenterade bland de som läser mer sällan. Det omvända

gäller för pojkarna. Samma resultat som Brink kommit fram till överensstämmer med läsning av kapitelböcker i undersökningen.

Förutom kapitelboksläsningen har flickorna ett litet övertag när det gäller läsning av bilderböcker, tidningsmagasin och digital läsning. Av dessa finns den största skillnaden 12 % till flickornas fördel, i läsning av tidningsmagasin. Trots att det är något fler pojkar än flickor som läser serier och tidningsmagasin varje dag, så är det betydligt fler flickor än pojkar som har svarat att de läser dem nästan varje dag.

När det gäller den digitala läsningen verkar flickorna och pojkarna ha lite olika inriktning. Medan flickorna i skolår fyra ägnade sig något mer åt att läsa sms och bloggar på internet så var det en något större andel pojkar än flickor som valde att läsa instruktioner till tv/datorspel på datorn eller teven. Pojkarna tog också oftare än flickorna del av information och fakta på datorn.

Men som helhet och som frågan presenteras i figur 6, så ägnar sig flickorna mer åt digital läsning än pojkarna. Den här läsningen av korta texter har förändrat läsningen. PIRLS 2006 menar att på grund av att vardagsläsningen inte längre kräver en mer avancerad förmåga att bygga förståelse av skriven text utvecklas nya läsarter. Saknar informanterna i studien, förmågan att bygga förståelse för en längre skriven text?

Om det nu är så som Molloy (2007) säger att pojkarna saknar läsande förebilder bland sina pappor och det förefaller som det bland pojkar anses som omanligt att läsa skönlitteratur. Tar inte pojkarna i undersökningen in flickornas försprång, att bli duktiga läsare, i form av någon annan läsning än läsning av kapitelböcker? Molloy (2007) menar att det inte går att fastställa att pojkar på högstadiet läser mindre än vad flickor gör eftersom många pojkar läser texter av olika slag utanför skolan. Hon menar att pojkarna läser en annan typ av texter. Det är några års skillnad mellan Molloy's informanter och den här studiens informanter. Resultatet i undersökningen visar att pojkarna bara har ett marginellt övertag när det gäller läsning av faktaböcker, dags- och kvällstidningsläsningen samt textremsan på tv.

Det var inte så många av eleverna som läste faktaböcker ofta över huvudtaget, men bland dem som läste ofta var pojkarna överrepresenterade, samtidigt som de var underrepresenterade bland dem som aldrig läste. Det kanske är så som Lundberg och Herrlin (2005) anser, att en del av det linjära läsandet ersatts av kortare texter, bilder och information. Pojkarna i undersökningen har kanske ersatt kapitelboksläsningen med bland annat faktaboksläsning istället. Om det nu är så, är frågan hur kan deras intresse för faktaböcker tas tillvara i skolan för att få pojkarna mer intresserade av det linjära läsandet. Stanovich (2000) menar ju att barn med låg läsförmåga verkar välja bort läsningen eller så läser de alldeles för lite. Det visar att skolan har ett stort ansvar för att skapa ett läsintresse hos eleverna så att goda läsvanor etableras både i skolan och på fritiden, både hos flickor och hos pojkar, för att på så sätt skapa en god utvecklingspiral.

Det intressanta med resultatet av dags - och kvällstidningsläsningen i undersökningen är att det är fler pojkar än flickor som läser dem varje dag, samtidigt som det är fler pojkar än flickor som svarar att de aldrig läser dem. Är det så att man antingen har upptäckt tidningen och läser den ofta eller så har man inte fått upp ögonen för dem och man vet helt enkelt inte vad man kan läsa i dem. Några av informanterna sa att de läste sportsidorna och kanske var det sportintresset som gjorde att de läste i tidningen varje dag.

Pojkarna hade ett litet övertag när det gällde läsning av textremsan. Det kan tyckas något anmärkningsvärt att så många elever bara läste textremsan någon gång, 20 % av flickorna och 26 % av pojkarna. Det kanske är det som Lundberg och Herrlin menar när de säger att eleverna visserligen läser ”anvisningar, serier, på dataspel och textremsor på tv. Men risken är att den typen av läsning inte alls räcker till för att de ska nå den läsfärdighetsnivå som är nödvändig” (2005, s.17). Det är samtidigt intressant att reflektera över att det var fler flickor än pojkar som svarade att de aldrig läste textremsan. Om det är flickorna som är de flitigaste läsarna när det gäller kapitelböcker så borde väl de vara så pass snabba läsare att de skulle klara textremsan minst lika bra eller bättre än pojkarna.

Eftersom det inte gjordes några läsprov i undersökningen kan inte läsförmågan jämföras mellan flickor och pojkar i den här studien. Ser man på läsprovresultatet i PIRLS 2006 så ser man vilken betydelse regelbunden läsning har. De elever som uppgett att de läste berättelser varje eller nästan varje dag har ett betydligt högre genomsnittligt resultat än de som inte läste så ofta (Skolverket 2007a). Däremot fann inte Fredriksson (2005) som gjorde läsundersökningen bland sjundeklassare i skolområdet, så stora skillnader mellan flickornas och pojkarnas läsförmåga. Även om resultaten i undersökningen visar att varken flickor eller pojkar läser så mycket kanske det är så att pojkarna kompenserar det linjära läsandet med läsning av faktaböcker, dags – och kvällstidningar samt textremsan på tv, så de kan konkurrera med flickornas läsförmåga i skolår sju. Eller är det så att läsvanorna hunnit ändrats sedan Fredriksson gjorde sin undersökning.

Relevans för läraryrket

Det var bara hälften av informanterna som läste kapitelböcker på sin fritid trots att det står i grundskolans kursplan i svenska att undervisningen i svenska skall sträva efter att eleverna ”gärna läser på egen hand och av eget intresse” (Skolverket, 2000a s.97). Det betyder att undervisningen till viss del har misslyckats. Undervisningen behöver därför förändras så att fler elever får ett intresse och lust att läsa. Eleverna behöver också få mer tid till att läsa olika slags texter i skolan. I den här undersökningen kunde utläsas att pojkarna var de som läste allra minst när det gäller kapitelböcker. Därför är det extra viktigt att få just pojkarna ännu mer intresserade av litteraturen så att mönstret bryts att läsning skulle vara en ”kvinnlig vana” (Johnsson-Smaragdi & Jönsson, 2002). Lärarna måste ägna mer tid till att undervisa i läsförståelse med bland annat textstrukturella samtal och det kan vara en del i att öka intresset för både flickor och pojkar, och ju tidigare i ålder de startar desto bättre.

Undersökningens resultat pekar på att många av eleverna i skolår fyra inte har upptäckt de olika lässtoff som frågades efter. Det betyder att pedagogerna behöver bli bättre på att undervisa utifrån det vidgade textbegreppet. Att motivera, hitta ingångar och öppna portar till läslust utifrån den variation som det vidgade textbegreppet inkluderar. För att hitta den litteratur som tilltalar både flickor och pojkar måste lärarna vara insatta i elevernas olika intressen och behov samt deras läspreferenser, medievärldar och den populärkultur som tilltalar dem.

Förslag till fortsatt forskning

Informationstekniken kommer att ställa höga krav på avancerad läs- och skrivkunnighet i framtiden, hävdar Säljö (2000). Informanterna i undersökningen kommer alltså att behöva vara utrustade med en mycket god literacykompetens för att klara av de krav som ställs på dem i framtiden. För att få elever som uppfyller de höga kraven måste lärare bli bättre på att utvärdera sin undervisning om olika arbetssätt i läsning och skrivning. Mer aktionsforskning behöver också bedrivas ute i skolorna.

Det skulle också vara intressant att göra en kvalitativ studie på de elever som läser mycket på sin fritid. Vilken genre och varför läser de på sin fritid? Om det kan användas som ger dem lust till läsning kanske det också är en inspirationskälla för andra elever som inte visar samma intresse för läsning. Informanterna i studien skulle kunna följas upp med en ny enkätundersökning om några år, för att se hur resultatet ser ut då. Vilka eventuella förändringar sker med elevernas fritidsläsning i och med att informanterna blir äldre.

Avslutande ord

Elever, föräldrar och lärare måste bli mer medvetna om att det krävs mer tid för att eleverna ska bli engagerade, aktiva och duktiga läsare. Därför behöver eleverna uppmuntras att läsa mer på sin fritid. En av skolans huvuduppgifter blir därför att inspirera till läslust. Här måste lärare ha kännedom om elevernas textvärldar för att med ett äkta engagemang få våra elever att läsa mer av egen fri vilja.

Referenser

- Allard, B., Rudqvist, M. & Sundblad, B. (2001) *Nya lusboken. En bok om läsutveckling*. Stockholm: Bonnier utbildning.
- Brink, L. (2000). *Försvunna bokslukare? Om läslust och läsvanor hos elever i grundskolan i fyra Gävleborgskommuner*. Working Paper, 8. Högskolan i Gävle.
- Chambers, A.(1985). *Om böcker*. Stockholm: Norstedts förlag.
- Fast, C. (2008). *Literacy - i familj, förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Fredriksson, A-B.(2005) *Läsning i år 7. En kartläggning av läsning med hjälp av DLS och intervjuer*. (Examensarbete om 10 poäng inom det Specialpedagogiska programmet, 60 poäng.) Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Friman, H., Henschen, H M., Högberg, L., Silvén-Garnert,E & Söderlind, I.(1985). ”Ljus och bildning tidens lösen är”. H M.,Henschen (Red.) *Skolbarn* (s.12-17). Stockholm: Tidens förlag.
- Johnsson-Smaragdi, U. & Jönsson, A. (2002). *TV och bokläsning – samspel eller konkurrens? Bokens ställning i mediekonkurrensen över tre decennier*. Rapporter om utbildning. Malmö Högskola.
- Järpsten,B. (2002). *DLS handledning*. Stockholm: Psykologiförlaget AB.
- Krokmark,T.(1989). *Didaktiska strövtåg. Didaktiska idéer från Comenius till fenomenografisk didaktik*.(2:a uppl.) Göteborg: Daidalos.
- Kåreland, L. (2005). Inledning. L. Kåreland (Red.), *Modig och stark - eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Liberg, C. (2006). *Hur barn lär sig sig läsa och skriva*.(2:a uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Lindö,R. (2002). *Det gränslösa språkrummet. Om barns tal- och skriftspråk i didaktiskt perspektiv*.(2:a uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Lundberg, I. & Herrlin, K. (2005). *God läsutveckling Kartläggningar och övningar*. (2:a uppl.). Stockholm: Natur och Kultur.
- Molloy, G. (2007). *När pojkar och läser och skriver*. Lund: Studentlitteratur.
- Patel.R. & Davidsson, B. (1991). *Forskningsmetodikens grunder*. (2:a uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Reichenberg, M. (2008). *Vägar till läsförståelse*. Stockholm: Natur och Kultur.

- Rosén, M., Myrberg, E. & Gustafsson, J-E. (2005). *Läskompetens i skolår 3 och 4. Nationell rapport från PIRLS 2001 i Sverige*. The IEA Progress in International Reading Literacy Study. Göteborg studies in educational sciences 236. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Skolverket. (2000a). *Grundskolan kursplaner och betygskriterier*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2000b). *Grundskolan kommentarer till kursplaner och betygskriterier*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2003). *Barns läskompetens i Sverige och världen. PIRLS 2001*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet LPO 94*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2007a). *PIRLS 2006. Läsförmågan hos elever i årskurs 4 i Sverige och i världen*. (Rapport nr 305). Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2007b). *Vad händer med läsningen? En kunskapsöversikt om läsundervisning i Sverige 1995-2007*. (Skolverkets rapport nr 304). Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2007c). *Ämnesprov Engelska, matematik, svenska och svenska som andraspråk Årskurs 5 vårterminen 2007 och 2008*. Stockholm: Liber Distribution, Publikationstjänst.
- Skolverket. (2008). *Språket på väg*. Stockholm: Fritzes.
- Stanovich, K E.(2000). *Progress in Understanding Reading*. Scientific Foundations and New Frontiers. New York: The Guildford Press.
- Stensmo,C. (2002). *Vetenskapsteori och metod för lärare- en introduktion*. Uppsala: Kunskapsföretaget i Uppsala AB.
- Stukát, S. (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Svenska skrivregler*. (2008). Språkrådet. Stockholm: Liber.
- Svenska Akademiens ordlista över svenska språket [SAOL]*. (13:e uppl.) (2006). Stockholm: Svenska Akademien.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken*. Stockholm: Prisma.
- Säljö, R. (2005). *Lärande och kulturella redskap. Om lärprocesser och det kollektiva minnet*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Thoursie, K. (1994). *Grundskoleutbildning. Fakta och perspektiv*. Stockholm: Fritzes.
- Trost, J. (2007). *Enkätboken*. (3:e uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet. (1994). *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna. Lpo 94 och Lpf 94*. Stockholm:Utbildningsdepartementet.

Vetenskapsrådet. (2007). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bilaga A: Elevenkät

Läsning på fritiden

Det du själv väljer att läsa när du är ledig från skolan

flicka

Pojke

Född i Sverige?

JA / NEJ

Mamma född i Sverige?

JA / NEJ

Pappa född i Sverige?

JA / NEJ

	varje dag	nästan varje dag	någon gång	läser aldrig
Vad brukar du läsa på din fritid?				
kapitelböcker				
bilderböcker				
faktaböcker				
Senast lästa kapitelbok?				

**Vad brukar du läsa i dagstidningen
eller kvällstidningen?**

nyheter, sport, familjesidor, Spana in, Grafitti
annonser/ reklam
serier
om tv-program

Läser du

reklam, broschyrer?

--	--	--	--

Vilka andra tidningar läser du?

vecko- och månadstidningar (KP, OKEY)
serietidningar (Bamse, Kalle Anka, Manga)

Vad läser du på internet/mobilen/tv?

MSN
communités (KP-webben, Lunar, Apberget)
e-post, hotmail
blogg
information och fakta
sms
textremsa på tv/dvd/video
text-tv
instruktioner till tv- och datorspel

Bilaga B: Sammanställning av enkätsvaren

Kap.böcker	varje dag	nästan varje dag	någon gång	läser aldrig	
	flickor	24%	39%	33%	4%
pojkar	17%	26%	50%	7%	100%

Bildböcker	varje dag	nästan varje dag	någon gång	läser aldrig	
	flickor	6%	20%	55%	20%
pojkar	6%	19%	48%	28%	100%

Faktaböcker	varje dag	nästan varje dag	någon gång	läser aldrig	
	flickor	4%	10%	61%	25%
pojkar	6%	13%	61%	20%	100%

Dags, kvälls	varje dag	nästan varje dag	någon gång	läser aldrig	
	flickor	15%	24%	49%	12%
pojkar	18%	24%	43%	16%	100%

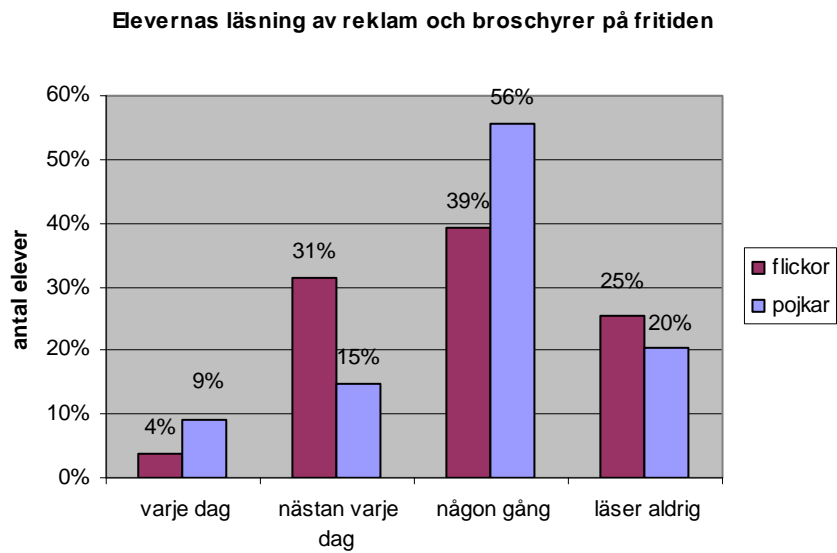
Rekl, brosch.	varje dag	nästan varje dag	någon gång	läser aldrig	
	flickor	4%	31%	39%	25%
pojkar	9%	15%	56%	20%	100%

Veckotidn.	varje dag	nästan varje dag	någon gång	läser aldrig	
	flickor	14%	28%	36%	22%
pojkar	19%	11%	35%	35%	100%

dator/sms	varje dag	nästan varje dag	någon gång	läser aldrig	
	flickor	13%	17%	30%	39%
pojkar	14%	14%	29%	42%	100%

text tv mm	varje dag	nästan varje dag	någon gång	läser aldrig	
	flickor	25%	25%	23%	27%
pojkar	25%	29%	25%	21%	100%

Bilaga C: Diagram som inte redovisas i undersökningen.

Bilaga D: Missivbrev

Till föräldrar i årskurs fyra

Vi är två lärare som arbetar på en skola i kommunen. I höst studerar vi också vid Göteborgs universitet. I vår kurs skall vi skriva en uppsats. Den kommer att handla om vad och hur mycket elever läser på sin fritid. Vi kommer även att jämföra om det är någon skillnad på flickors och pojkars läsning på fritiden. Därför vill vi göra en enkätundersökning i årskurs fyra.

Enkätundersökningen kommer vi att göra på fyra skolor i vår kommun. Vi har vidtalat klassföreståndarna om att vi ska få komma och genomföra den i de olika klasserna. Alla enkäter kommer att besvaras anonymt av eleverna och uppgifterna kommer att behandlas konfidentiellt. Elevernas medverkan är frivillig och de kan när som helst avbryta sin medverkan. Resultaten kommer att användas och presenteras i vår uppsats.

Vi hoppas på en trevlig stund med alla elever i årskurs fyra!

Om ni inte vill att era barn ska göra enkäten eller har några frågor hör av er till oss.

Med vänliga hälsningar
Susanne Madison och Anna Staf
Tele: Tele:

Bilaga E: Flickornas enkätsvar

Flickor	varje dag				nästan varje dag			
	svenskföd d	utlandsföd d	svenskföd d m.	alla	svenskföd d	utlandsföd d	svenskföd d m.	alla
			utl.föräld.				utl.föräld.	
kapitelböcker	9	0	3	12	13	2	5	20
bildböcker	2	0	1	3	7	1	2	10
faktaböcker	0	1	1	2	4	0	1	5
				17				35
nyheter, sport, familjesidor, Spana in, Grafitti	6	1	3	10	10	1	3	14
annonser/ reklam	2	1	1	4	6	0	2	8
serier	6	0	1	7	6	0	3	9
om tv-program	3	1	6	10	15	0	2	17
				31				48
reklam, broschyrer?	0	0	2	2	11	3	2	16
vecko- och månadstidningar (KP, OKEY)	3	1	2	6	17	0	4	21
serietidningar (Bamse, Kalle Anka, Manga)	6	0	2	8	3	2	3	8
				14				29
MSN	7	1	5	13	11	2	2	15
communités (KP-webben, Lunar, Apberget)	4	0	3	7	3	0	1	4
e-post, hotmail	4	0	3	7	7	1	2	10
blogg	4	0	1	5	3	1	0	4
information och fakta	2	0	2	4	4	0	1	5
sms	6	0	4	10	11	4	2	17
textremsa på tv/dvd/video	12	1	6	19	17	2	2	21
text-tv	4	1	2	7	2	1	1	4
instruktioner till tv- och datorspel	0	0	2	2	3	0	2	5
				74				85
summa	80	8	50		153	20	40	

någon gång				läser aldrig			
svenskfödd	utlandsfödd	svenskfödd m.	alla	svenskfödd	utlandsfödd	svenskfödd m.	alla
		utl.föräld.				utl.föräld.	
13	3	1	17	2	0	0	2
22	2	4	28	6	2	2	10
22	2	7	31	11	2	0	13

76 **25** 153

18	3	3	24	3	0	0	3
24	1	6	31	5	3	0	8
20	4	4	28	5	1	1	7
16	1	0	17	3	3	1	7

100 **25** 204

15	1	4	20	11	1	1	13
----	---	---	----	----	---	---	----

11	3	1	15	6	1	2	9
18	2	2	22	10	1	2	13

37 **22** 102

5	2	1	8	14	0	1	15
5	2	0	7	25	3	5	33
11	2	1	14	15	2	3	20
4	1	5	10	26	3	3	32
17	3	2	22	14	2	4	20
12	1	2	15	8	0	1	9
7	2	1	10	1	0	0	1
10	1	2	13	21	2	4	27
24	4	4	32	10	1	1	12

328

274 40 50 196 27 31

Bilaga F: pojkarnas enkätsvar

Pojkar	varje dag				nästan varje dag			
	svenskfödd m.			alla	svenskfödd m.			alla
	svenskfödd	utlandsfödd	utl.föräld.		svenskfödd	utlandsfödd	utl.föräld.	
kapitelböcker	5	1	3	9	10	1	3	14
bildböcker	3	0	0	3	7	1	2	10
faktaböcker	2	0	1	3	4	0	3	7
				15				31
nyheter, sport, familjesidor, Spana in, Grafitti	11	0	3	14	10	1	4	15
annonser/ reklam	2	0	2	4	4	0	2	6
serier	5	0	3	8	8	1	4	13
om tv-program	6	0	6	12	14	1	2	17
				38				51
reklam, broschyrer?	2	0	3	5	7	0	1	8
vecko- och månadstidningar (KP, OKEY)	3	0	0	3	4	0	0	4
serietidningar (Bamse, Kalle Anka, Manga)	14	0	3	17	6	1	1	8
				20				12
MSN	9	2	4	15	13	0	1	14
communités (KP-webben, Lunar, Apberget)	0	0	2	2	9	1	0	10
e-post, hotmail	6	2	2	10	5	0	0	5
blogg	1	0	1	2	1	0	0	1
information och fakta	1	1	2	4	7	1	2	10
sms	8	1	4	13	4	0	4	8
textremsa på tv/dvd/video	13	2	6	21	12	1	3	16
text-tv	4	0	2	6	9	1	5	15
instruktioner till tv- och datorspel	2	0	5	7	5	1	0	6
				80				85
summa	97	9	52		139	11	37	

någon gång				läser aldrig			
svenskfödd	utlandsfödd	svenskfödd m.	alla	svenskfödd	utlandsfödd	svenskfödd m.	alla
		utl.föräld.				utl.föräld.	
24	1	2	27	1	1	2	4
19	2	5	26	11	1	3	15
26	2	5	33	8	2	1	11

86

30

162

16	2	2	20	3	1	1	5
26	2	2	30	8	2	4	14
22	1	2	25	5	2	1	8
16	1	0	17	4	2	2	8

92

35

216

22	3	5	30	9	1	1	11
----	---	---	----	---	---	---	----

13	1	6	20	20	3	4	27
14	1	3	18	6	2	3	11

38

38

108

6	1	2	9	12	1	3	16
4	2	4	10	27	1	4	32
11	1	4	16	18	1	4	23
5	2	1	8	33	2	8	43
15	1	2	18	17	1	4	22
14	0	1	15	14	3	1	18
13	0	1	14	2	1	0	3
11	2	0	13	16	1	3	20
27	3	5	35	6	0	0	6

138

##

486

304

28

52

220

28

49